

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА ҲАРФ ШАКЛЛАРИНИ ТЎҒРИ ЎЗИШ КЎНИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БИЛАН БОҒЛИҚ МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Норова Ирода Мирзоғолиб кизи

Навоий давлат педагогика институти тадқиқотчиси

Аннотация: Ушбу мақолада бошланғич синфларда ўқувчиларни ҳуснихат билан ўзишга ўргатиш методикаси, ўқувчиларнинг чиройли ёзув малакаларини хосил қилишда иштирок этувчи психофизиологик функциялар, чиройли ёзувга ўргатишда ўқитувчидан талаб этиладиган малакалар ҳақида маълумотлар берилган. Шу билан бир каторда ҳуснихатга ўргатишнинг методик шартлари ҳам ёрқин тушунтириб берилган.

Калит сўзлар: ҳуснихат, ҳуснихатга ўргатиш босқичлари, чиройли ёзувнинг ҳаётдаги аҳамияти.

ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ, СВЯЗАННЫЕ С РАЗВИТИЕМ НАВЫКОВ ПРАВИЛЬНОГО НАПИСАНИЯ БУКВЕННЫХ ФОРМ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛНЫХ КЛАССОВ

Аннотация: В данной статье представлена информация о методике обучения учащихся изящному письму в младших классах, о психофизиологических функциях, участвующих в формировании навыков красивого письма учащихся, а также о навыках, необходимых учителю при обучении красивому письму. Кроме того, наглядно разъяснены методические условия обучения каллиграфическому письму.

Ключевые слова: каллиграфическое письмо, этапы обучения письму, значение красивого письма в жизни.

PROBLEMS AND SOLUTIONS RELATED TO THE DEVELOPMENT OF THE SKILLS OF CORRECT WRITING OF LETTER FORMS IN PRIMARY CLASS STUDENTS

Abstract: This article provides information on the methodology of teaching students to write gracefully in elementary grades, the psychophysiological functions involved in the formation of beautiful writing skills of students, and the skills required of the teacher in teaching beautiful writing. In addition, the methodical conditions of teaching husnikhat are clearly explained.

Key words: husnikhat, stages of teaching husnikhat, the importance of beautiful writing in life.

Ёзув ва хаттотликни ўргатиш методологиясининг ривожланишининг дастлабки даври ҳарф белгиларини ўрганишнинг элемент-элемент принципининг пайдо бўлиши билан тавсифланади. Ўша пайтда методистлар ва хаттотлар ёзма шрифтнинг асосий ва қўшимча элементларининг таркибини (тўлиқ бўлмаса ҳам) аниқладилар, ўзбек алифбосининг ёзма ҳарфларини ёзиш схемаси ва кетма-кетлиги намуналарини бердилар, ўқувчиларни ёзишга тайёрлайдиган машқларни ишлаб чиқдилар. Ҳарфларнинг визуал қабул қилинган қисмлари асл ҳарфни ўрганиш учун асос бўлди. Ҳарф белгиларини кўпайтириш асосан визуал элементлар томонидан амалга оширилди. Ёзиш техникаси ҳар хил зарбаларни чизиш учун махсус моторли машқлар ёрдамида ишлаб чиқилган.

Ўқувчилар ўқишнинг кейинги босқичларида (2-4 синфларда) ҳарфларнинг узлуксиз ёзилиши техникаси ва уларнинг алоқалари билан танишдилар, бу эса болаларнинг дастлаб ривожланган ёзиш маҳоратини тиклашнинг исталмаган ҳодисаларига олиб келди.

Алоҳида методистларнинг ёзиш пайтида қўл ҳаракатининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олишга уринишлари элемент принципига аниқ зиддир, аниқроғи, ёзиш жараёнида ҳарфларнинг визуал элементларига таяниш зарурати билан, чунки улар томонидан таъкидланган қўл ҳаракати сегментлари кўпинча нисбатан тўлиқ бузилган. Элемент ва умуман ҳарфнинг визуал тасвири. Методист хаттотларнинг ёзма ҳарфлар шакллариининг эстетик томонига ҳаддан ташқари қизиқиши ёзиш техникасига зарар етказди. Табиийки, саволлар туғилади: "болага маълум бир хат ёзишда керакли қўл ҳаракатини ўзлаштиришга қандай ёрдам бериш керак? Бундай қисмларни ажратиш принципи қайндай?" Усулни ишлаб чиқиш – Бу даврда ёш ўқувчиларда ёзишни ўргатиш ва график кўникмаларни шакллантириш масалалари бўйича илмий фикр ўтган асрнинг 40-60-йилларда таниқли психологлар А.Лурия, Б.Ананев, В. Гурянов, А.Пуни лабораторияларида ўтказилган жуда самарали психологик тадқиқотлар таъсири остида содир бўлди.

А.Лурия ва унинг ҳамкасблари томонидан олиб борилган тадқиқотлар шуни кўрсатдики, нутқ аппаратининг артикуляцион ҳаракатлари болаларда ёзиш жараёнида муҳим рол ўйнайди, яъни моторли ёзиш қобилиятлари иккинчи сигнал тизимига хос бўлган нутқ мотор анализатори томонидан тартибга солинади. Шунинг учун нутқ-мотор (артикуляция) ва умумий мотор анализаторларининг ўзаро таъсири ёзиш механизмида ҳал қилувчи аҳамиятга эга[1].

Бир қатор тадқиқотларда Б.Ананев ва унинг издошлари элементар ёзиш кўникмаларини шакллантириш жараёнида шартли рефлекс алоқаси нафақат ҳарфларнинг ҳарф ва оптик белгилари, балки уларнинг фазовий ва миқдорий муносабатлари билан ҳам пайдо бўлишини исботлайдилар. Болалар ёзувидаги хатоларнинг манбаи ҳарфларни визуал идрок этишнинг йўқлиги, саводхонлик дарсларида кўринадиган ҳарф белгисини таҳлил қилмасликдир. Бу шуни англатадики, ёзув дарсларида ҳарфни таҳлил қилиш керак, чунки фақат бундай ҳолларда уни интеграл идрок этиш, яъни синтез қилиш мумкин бўлади. Ўқувчи миясининг кортексидида ҳарфнинг визуал тасвири ва тегишли ешитиш-артикуляцион тасвирлар, яъни ҳарф ўртасида шартли рефлекс алоқаси ҳосил бўлади. Мактубда мураккаб комплекс стимул сифатида " шаклдан ташқари, алоҳида стимул ҳам белгининг катталиги, йўналиши ёки унинг элементи, шунингдек шунга ўхшаш элементларнинг сони ҳисобланади." Шунинг учун ёзишни ўргатиш жараёнида боланинг аналитик фаолиятини хатнинг алоҳида таркибий қисмларига йўналтириш, унинг қисмлари-элементлари ўртасида фазовий ва миқдорий муносабатларни ўрнатиш зарур. Хатнинг тайёр шакли фақат манба ва назорат намунаси сифатида берилиши мумкин, аммо машқларнинг ўзи учун етарли эмас[2].

Ёзишни ўқитиш методикаси ва амалиётида ушбу қонданнинг етарли даражада эътиборга олинмаганлиги ушбу турдаги фаолиятни ўзлаштиришда бола учун маълум қийинчиликлар мавжуд.

Е.Гурьяновнинг асарларида ёзиш маҳоратини шакллантириш жараёни нисбатан мустақил равишда давом этиши кўрсатилган, чунки у восита рефлексларининг ривожланиши ва дифференциациясининг умумий қонунларига ҳам бўйсунди. Бошланғич мактаб ўқувчилари ёзувининг асосий хусусиятлари – бу ҳаракатни ажратиш, қўлнинг қаттиқлиги ва таранглиги, ҳарфлар ва уларнинг комплексларини қоғозга кўпайтириш жараёнида қўлнинг бўғинларини (бармоқлар, қўл, биллак ва елка) мувофиқлаштира олмаслик. Бинобарин, ўқувчи ҳарф белгиси шаклини идрок этиш ва шакллантириш жараёни билан ҳам, уни тасвирлаш жараёни билан ҳам боғлиқ бўлган қийинчиликларни бошдан кечиради. Хат ёзишдан олдин ўқувчи унинг қайси элементлардан иборатлигини ва ушбу элементларни қандай тартибда кўпайтириш кераклигини аниқлаши керак.

Экспериментал тадқиқотлар натижасида Е.Гурьянов бошланғич мактаб ўқувчиларида ёзиш кўникмаларини ривожлантириш жараёнида визуал ва моторли бошқарувни шакллантириш зарур деган хулосага келди, бунинг асосида

болалар тайёр бўлиб, график хатоларни мустақил равишда олдини олишга кодир[3].

А. Пуни ва унинг ҳамкорларининг тадқиқотларида восита маҳоратини ўзлаштиришда ҳаракатларни дастлабки намоёиш этишининг ўқув самараси аниқланди. Двигател маҳоратини ривожлантиришда ўрганилаётган машқнинг дастлабки тақдимотини кейинчалик амалий бажарилиши билан бирлаштириш орқали катта самарага еришилади. Шу билан бирга, идеал тасвирдаги тасвирлар восита маҳоратини шакллантиришга ёрдам берадиган фаол механизмга айланади[4].

Фойдаланилган адабиётлар

1. Боголюбов Н.Н. Методика чистописания: Учебное пособие для пед. училищ. 4-е изд. Л., 1963
2. Лурия А.Р. Очерки психофизиологии письма. М., 1950
3. Гурьянов Е.В., Щербак М.К. Психология и методика обучения письму в букварный период. М., 1952. –С.44
4. Пуни А.Ц. Очерки психологии спорта. М., 1959. –С.78.